

SEPTEMBER 2018

VÄGLEDNING STAMNÄTSPÅVERKANDE VERKSAMHETER

SVENSKA KRAFTNÄT

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk med uppgift att förvalta Sveriges stamnät för el, som omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Vi har också systemansvaret för el. Vi utvecklar stamnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatpolitiken.

Foton, illustrationer och kartor har tagits fram av Svenska kraftnät.

Omslagsfoto
Tomas Årlemo

Org. Nr 202 100-4284

SVENSKA KRAFTNÄT
Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel 010-475 80 00
Fax 010-475 89 50

www.svk.se

INNEHÅLL

DEFINITIONER	5	6. BYGGNATION OCH DRIFTTAGNING	12
1. BAKGRUND OCH FÖRUTSÄTTNINGAR	6	6.1 Avtal/överenskommelse om genomförande av anpassning av stamnätsanläggning	12
2. PROCESS VID ANPASSNING AV STAMNÄTSLEDNINGAR	7	6.2 Ingen anpassning krävs	12
2.1 Process vid anpassning av stamnätsledning	7	7. KOSTNADER	14
3. ANSÖKAN EXTERN AKTÖR	8	8. LÄNKAR	15
3.1 Ansökan om anpassning av stamnätsanläggning	8	8.1 Samråd, tillstånd och avtal	15
3.2 Registrering av ärende och återkoppling	8	8.2 Tekniska riktlinjer	15
4. DIALOG	9	8.3 Svenska kraftnäts magnetfältspolicy	15
4.1 Intentionsavtal/överenskommelse	9	8.4 Svenska kraftnät - samhällsplanering	15
4.2 Ingen anpassning krävs	9	8.5 Energimarknadsinspektionen - nätkoncession	15
5. UTREDNING	10	8.6 Elsäkerhetsverket	15
5.1 Avtal/överenskommelse om utredning av anpassning av stamnäts-anläggning	10	8.7 Förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivning	15
5.2 Utrednings- och projektarbete	10		
5.3 Tillståndshantering	10		
5.4 Markåtkomst	10		
5.4.1 Markupplåtelseavtal och ledningsrätt	10		
5.4.2 Nyttjanderättsavtal	10		
5.4.3 Fastighets- och byggnadsförvärv	11		
5.5 Projektering	11		
5.6 Avbrottsplanering	11		

DEFINITIONER

Anläggning

Med en anläggning avses en produktionsanläggning, en anläggning för användning av el eller en anläggning för överföring av el.

Anpassning

Förändring av stamnätet för att anpassas till t.ex. infrastruktur, byggnad eller annan markanvändning.

Extern aktör

Verksamhetsutövare för anläggning eller verksamhet som påverkar stamnätsanläggning. Extern aktör kan vara statlig myndighet, kommun, landsting eller entreprenör inom den privata sektorn.

Ledningsrätt

En ledningsrätt omfattar, enligt vad som bestäms vid förrättningen, befogenheten att inom fastigheten vidta de åtgärder som behövs för att dra fram och använda en ledning eller annan anordning. En ledningsrätt innebär ett intrång i fastighetsägarens äganderätt. En aktör som äger ledningsnät för t.ex. el och behöver dra ledning över någon annans mark kan söka ledningsrätt.

Nätkoncession

Tillstånd som söks hos Energimarknadsinspektionen för att få bygga och/eller använda en starkströmsledning. Till byggandet av ledning räknas även schaktning, skogsavverkning eller liknande åtgärder för att bereda plats för ledningen.

Stamnätet

Det av svenska staten ägda och av Svenska kraftnät förvaltade nationella ledningsnätet för el med ingående stamnätsanläggningar samt av Svenska kraftnät förvaltade utlandsförbindelser.

Stamnätsanläggning

Elanläggning i stamnätet.

Tekniska riktlinjer

Riktlinjer som definierar de tekniska krav, säkerhetskrav och driftkrav som Svenska kraftnät ställer på komponenter i stamnätet eller anläggningar som är anslutna till stamnätet.

Överenskommelse

Ersätter avtal när extern aktör, liksom Svenska kraftnät, är statlig myndighet.

1. BAKGRUND OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Vägledningen riktar sig till extern aktör som avser utföra åtgärder som kan innebära att det behövs en anpassning av en stamnätsanläggning. Det kan röra sig om infrastrukturprojekt som exempelvis vägar eller järnvägar eller annan verksamhet där stamnätsanläggningen behöver förändras, byggas om eller flyttas. När någon önskar en anpassning av en stamnätsanläggning och Svenska kraftnät accepterar detta ska den som begär förändringen stå för kostnaderna, om inte annat följer av lag.

Stamnätet för el är grunden för Sveriges elförsörjning och ryggraden i det nordiska elsystemet. Allvarliga störningar i stamnätet får konsekvenser inom vidsträckta geografiska områden och medför stora samhälls- och företags-ekonomiska kostnader. Därför är det viktigt att stamnätet är robust och driftsäkert så att elen kommer fram dit den ska och att eventuella strömavbrott kan åtgärdas snabbt.

Svenska kraftnät har, för samtliga stamnätsledning, nätkoncession för linje enligt ellagen, vilket ger tillstånd att bygga och driva en starkströmsledning samt fastslår inom vilken sträckning och med vilket tekniskt utförande detta ska ske. För nya ledningar gäller koncession ofta tillsvidare. Om ledningen behöver flyttas eller på annat sätt ändra tekniskt utförande krävs ändring av koncessionen. I princip anpassar inte Svenska kraftnät sina anläggningar med mindre än att det kan anses vara samhällsekonomiskt rimligt.

Svenska kraftnät har ledningsrätt för kraftledningar tillhörande stamnätet för el. Ledningsrätten innebär att åtgärd och eller verksamhet som på något sätt inskränker Svenska kraftnäts verksamhet inte får vidtas på fastighet som belastas av ledningsrätt. Det kan exempelvis handla om grundvattenpåverkan i närheten av kraftledningars stolpar och stag, schaktarbete i närheten av stamnätsanläggningar eller förändring av marknivå under ledningsspänn eller ovan markförlagd kabel. Lantmäterimyndigheten beslutar om ledningsrätt och rätten gäller för obegränsad tid. I normala fall ger ledningsrätten rätt att anlägga, bibehålla, underhålla och förnya ledningen. Ledningsrätten säkerställer också åtkomst till ledningen vilket ger Svenska kraftnät rätt att ta väg över en fastighet för tillträde till ledningen för underhålls- och driftarbete. Ur ett elsäkerhetsperspektiv regleras avståndet mellan kraftledningar och olika verksamheter i Elsäkerhetsverkets föreskrifter ELSÄK-FS 2008:1.

Svenska kraftnät kan inte tillåta annan verksamhet invid stamnätsanläggningarna med mindre än att de rättigheter och restriktioner som ges av ledningsrätt och relevant lagstiftning upprätthålls för stamnätets person- och driftsäkerhet.

I ellagen finns regler om skyldigheter för innehavare av elektrisk ledning vid flytt av ledning inom trafikområde. Dessa bestämmelser innehåller undantag från huvudregeln ovan och innebär att innehavaren av en elektrisk ledning som har dragits fram inom området för en befintlig trafikled är skyldig att, vid ändring av trafikleden, vidta de åtgärder som behövs för att ändringen av trafikleden ska kunna genomföras samt stå för hela eller delar av kostnaden för detta.

Om en åtgärd som kan få en påverkan på en stamnätsanläggning planeras, ska Svenska kraftnät kontaktas i så tidigt skede som möjligt. En tidig dialog säkerställer också projektet kan genomföras med minsta möjliga negativa påverkan på såväl planerad verksamhet som stamnät. Svenska kraftnät kan inte garantera en exakt tidpunkt för genomförande av åtgärd eftersom tidpunkten är beroende av vilka åtgärder som måste genomföras. I princip all anpassning av en stamnätslednings tekniska utförande kräver en ny nätkoncession vilket i normalfallet innebär en genomförandetid på upp till tio år. Skulle en situation uppstå där en anpassning av stamnätet kan ske inom befintlig nätkoncession är motsvarande genomförandetid tre-fem år.

För åtgärder eller annan verksamhet som planeras invid eller i närheten av en stamnätsanläggning som inte innebär att denna behöver flyttas kan ändå teknisk dokumentation behöva upprättas. Dessa fall hänvisas till Svenska kraftnäts funktion Anläggningsdokumentation:

anlaggningsdokumentation@svk.se.

Samråd med Svenska kraftnät krävs om åtgärder planeras inom 250 meter från stamnätsanläggningarna. Notera att samråd också ska hållas med Svenska kraftnät i icke-bygglovpliktiga fall såsom vid uppförande av friggebodar, attefallshus och de areella näringarnas ekonomibyggnader, om dessa planeras i närheten av stamnätsanläggningarna. Dessa fall hänvisas till Svenska kraftnäts sidor för Samhällsplanering på webbplats:

www.svk.se/samhallsplanering.

2. PROCESS VID ANPASSNING AV STAMNÄTSLEDNINGAR

2.1 Process vid anpassning av stamnätsledningar

3. ANSÖKAN EXTERN AKTÖR

3.1 Ansökan om anpassning av stamnätsanläggning

För att extern aktör ska kunna få anpassningen utförd så smidigt som möjligt måste kontakt med Svenska kraftnät initieras i ett tidigt skede. Svenska kraftnät kan då göra en utvärdering av alternativa förslag på anpassningar som kan spara både tid och pengar.

Byggande av väg eller järnväg som kan påverka stamnätsanläggningar innebär att ansökan bör göras inför att en väg- eller järnvägsplan ska tas fram. I detta skede undersöks olika alternativa sträckningar och då är det viktigt att möjligheterna att flytta stamnätsanläggningen utreds så att en vald sträckning där stamnätsanläggning påverkas är genomförbar.

Ansökan görs via webbformulär på www.svk.se/anpassning och ska innehålla uppgifter om beställare, kontaktperson, projektets art och omfattning, koordinater samt tid för genomförande. Uppgifterna behövs för att Svenska kraftnät

ska kunna se omfattning av eventuell anpassning och för att upprätta en kommunikationskanal mellan extern aktör och Svenska kraftnät så att båda parter kan börja arbetet med att granska området för anpassningen.

3.2 Registrering av ärende och återkoppling

När ansökan är registrerad kontaktas extern aktör av en handläggare. Om uppgifter saknas begärs dessa in och en dialog startar där Svenska kraftnät förmedlar sin syn på anpassningsbehovet samt ger förslag på justeringar som kan effektivisera genomförandet av anpassningen.

När fullständiga uppgifter har kommit in och en påverkan på stamnätet är sannolik samt att Svenska kraftnät anser att anpassningen är lämplig att genomföra, skrivs ett intentionsavtal/överenskommelse om framtida anpassning av stamnätsanläggning.

4. DIALOG

4.1 Intentionsavtal/ överenskommelse om framtida anpassning av stamnätsanläggning

Syftet med intentionsavtal/överenskommelse om framtida Anpassning av stamnätsanläggning är att säkerställa en tidig dialog och informationsinhämtning. Avtalet/överenskommelsen säkerställer att Svenska kraftnät kan påbörja och genomföra en analys inför beslut om eventuell utredning av Anpassning på ett kvalitetssäkrat sätt.

Avtalet/överenskommelsen anger extern aktörs avsikt att etablera ny eller förändra befintlig infrastruktur eller annan byggnation som påverkar stamnätet för el samt Svenska kraftnäts åtagande att göra en fördjupad utredning.

Avtalet/överenskommelsen tecknas i tidigt skede för att även reglera omfattning, extern parts informationsskyldighet och tider för detta, ersättningsskyldighet mm.

4.2 Ingen Anpassning krävs

Om utredningen påvisar att ingen Anpassning av stamnätsanläggning krävs men att extern aktörs verksamhet kommer uppföras i anslutning till anläggningen kan Svenska kraftnäts befintliga dokumentation ändå behöva justeras.

Dokumentationen ska uppdateras av den externa aktören enligt Svenska kraftnäts tekniska riktlinjer och utförs i samråd med Svenska kraftnäts funktion Anläggningsdokumentation: **anlaggningsdokumentation@svk.se**.

5. UTREDNING

5.1 Avtal/överenskommelse om utredning av anpassning av stamnätsanläggning

Om det under dialogen konstateras att anpassning av stamnätsanläggning måste genomföras för att extern aktör ska kunna genomföra sitt projekt behöver ett avtal/överenskommelse om utredning av anpassning av stamnätsanläggning slutas. Syftet med avtalet/överenskommelsen är att ömsesidigt klarlägga respektive parts åtaganden och skyldigheter vid utredning av behov av flytt eller annan åtgärd avseende stamnätsanläggningarna samt reglera kostnaderna för detta.

När avtalet är signerat av båda parter påbörjar Svenska kraftnät sitt arbete med att ta fram den tekniska utformningen, avtal med tredje part samt söka nätkoncession och andra nödvändiga tillstånd. Extern part ersätter Svenska kraftnät för faktiska kostnader som kan hänföras till Svenska kraftnäts utrednings- och projektarbete såvida inte undantagsreglerna i ellagen gäller.

I faktiska kostnader ingår bl.a. kostnader för egen personal, anlitade konsulter, kostnader för tillståndshantering, markåtkomst, inskrivningskostnader, borttagande av befintliga rättigheter, förrättningskostnader, administrativa kostnader, eventuella rättegångskostnader m.m.

5.2 Utrednings- och projektarbete

Utrednings- och projektarbetet innefattar bl.a. frågeställningar kring teknisk utformning, framkomlighet, byggbarhetsanalys, markförvärv, tillstånd, miljökonsekvenser, markundersökning, dimensionering, utformning, arbetsmiljö, avbrottsplanering, kontroll- och teleanläggning, telekommunikation, tidplan, riskidentifiering och kostnadsuppskattning.

5.3 Tillståndshantering

Att flytta stamnät från en geografisk punkt till en annan eller att göra andra förändringar (ändra tekniskt utförande, storlek/höjd, kapacitet mm.) leder i princip till att Svenska kraftnät behöver söka nya tillstånd för den delen av stamnätet. När nya elledningar eller flytt/ändring av befintliga el-

ledningarna planeras behövs nätkoncession enligt ellagen från Energimarknadsinspektionen innan byggstart. Det kan även behövas beslut om tillstånd och/eller dispenser från länsstyrelsen, kommunen och andra myndigheter eller domstol.

En ansökan om nätkoncession ska innehålla en miljökonsekvensbeskrivning. Den beskriver hur den planerade verksamheten kan påverka natur-, kultur- och boendemiljön i närområdet. Här lämnas också förslag på hur påverkan på omgivningen kan minskas.

5.4 Markåtkomst

5.4.1 Markupplåtelseavtal och ledningsrätt

När Svenska kraftnät bygger om eller bygger nya elledningar behöver Svenska kraftnät tillträde till mark på fastigheter som ägs av andra än Svenska kraftnät. För att få tillgång till mark skrivs markupplåtelseavtal (MUA) med berörda fastighetsägare. MUA skrivs när Svenska kraftnät har fått nätkoncession från Energimarknadsinspektionen. MUA anger vilket utrymme inom fastigheten som upplåts och innehåller erbjudande om ersättning. Det tydliggör också vad vi som ledningsägare får göra inom fastigheten både när elledning byggs och senare vid tillsyn och underhåll. Avtalet fastställer även vad man som fastighetsägare inte får göra i närheten av elledningen. Det kan till exempel handla om att man inte kan lägga ett upplag av virke under en ledning. MUA ligger till grund för Lantmäterimyndighetens beslut om ledningsrätt.

5.4.2 Nyttjanderättsavtal

När Svenska kraftnät behöver använda vägar under projekterings- och byggarbetet tecknas nyttjanderättsavtal med väghållaren. Detsamma gäller i de fall vägar behövs för framtida underhåll av ledningen. Avtalet reglerar rättigheter och skyldigheter samt ersättning.

5.4.3 Fastighets- och byggnadsförvärv

Runt elledningar finns elektriska och magnetiska fält. Ligger en byggnad där människor varaktigt vistas på ett avstånd där magnetfältsvärdena blir för höga sett till vår magnetfälts-

policy kan Svenska kraftnät erbjuda sig att köpa byggnad, fastighet eller del av fastighet. Byggnader där människor varaktigt vistas innebär i huvudsak bostäder (permanentboenden) samt förskolor, skolor och arbetsplatser för heltidsarbete.

Skulle ett fastighetsförvärv bli aktuellt förvärvar Svenska kraftnät fastigheten, extern aktör betalar inte. Extern aktör betalar däremot för omkostnader vid köp. Värdeinsparningen betalas av extern aktör vid försäljning av marken.

5.5 Projektering

Parallellt med tillståndshandlingen startar Svenska kraftnät projektering (byggbarhetsutredning). Viss projektering kan dock göras först när nätkoncessionen vunnit laga kraft. När

projekteringen slutförts tas förfrågningsunderlag för upphandling fram.

5.6 Avbrottsplanering

Innan Svenska kraftnät kan anpassa stamnätsanläggningen behöver tiden för när anläggningen ska tas ur drift planeras in. Detta måste koordineras med övrig avbrottsplanering så att det inte uppstår kapacitetsbrist i stamnätet.

Avbrott måste även planeras in i samråd med stora produktionsanläggningar. Ett exempel är produktionsanläggningar för kärnkraft som har revisionsår när anläggningarna tas ur drift för underhåll samt avbrottsplanering för stamnätsanläggningens telekommunikation i samråd med telekunder.

PROCESSEN FÖR ATT ANSÖKA OM TILLSTÅND HOS ENERGIMARKNADSINSPEKTIONEN

Innan vi kan bygga en ny elförbindelse behöver vi tillstånd från Energimarknadsinspektionen (Ei), så kallad koncession. Arbetet med att utreda var den nya elförbindelsen ska byggas och att få tillstånd kan ta många år.

6. BYGGNATION OCH DRIFTTAGNING

6.1 Avtal/överenskommelse om genomförande av anpassning av stamnätsanläggning

När nätkoncession erhållits och projektering är slutförd tecknas avtal/överenskommelse om genomförande av anpassning av stamnätsanläggning mellan extern aktör och Svenska kraftnät. Avtalet/överenskommelsen reglerar tider och kostnader för byggnation och drifttagning.

Normalt bör extern aktör räkna med en tidsåtgång på upp till fem år från tecknat avtal/överenskommelse om genomförande till färdigställd ombyggnad av en stamnätsanläggning.

När avtalet/överenskommelsen tecknats påbörjas upphandling av entreprenör. Upphandling sker enligt lagen om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF). Upphandling ska leda till att en eller flera leverantörer är kontrakterade till att utföra anpassningen av stamnätet.

När signerat kontrakt med entreprenör är klart påbörjas entreprenaden. Entreprenaden innefattar arbetet att anpassa stamnätsanläggningen.

6.2 Ingen anpassning krävs

I detta moment genomför entreprenören avtalade arbeten enligt upprättat kontrakt. Svenska kraftnät har framförallt en kontrollerande funktion.

Under tiden för byggnation sker informationsutbyte mellan extern aktör och Svenska kraftnät. Detta regleras i avtalet/överenskommelsen om genomförande av anpassning av stamnätsanläggning.

6.3 Drifttagning

Drifttagning innebär att anläggningen kopplas in på stamnätet och spänningssätts. Innan drifttagning måste ett antal kontroller och besiktningar genomföras för att kontrollera att anläggningen är driftsäker. Först då får anläggningen drifttillstånd och kan driftsättas.

6.4 Färdigställande av dokumentation

Dokumentation upprättas och befintlig stamnätsdokumentation justeras enligt avtal.

Efter att stamnätsanpassning är klar fortsätter Svenska kraftnät och extern aktör informationsutbytet. Extern aktör uppdaterar och levererar den dokumentation som berör Svenska kraftnät. När extern aktör har färdigställt sin del av projektet som berör stamnätsanläggningarna görs en slutlig granskning och justering av dokumentation tillhörande stamnätsanläggningen.

7. KOSTNADER

Svenska kraftnäts kostnader för anpassning ska normalt täckas av extern part. Kostnaderna faktureras löpande efter hand som de uppstår.

I kostnaderna ingår bl.a. Svenska kraftnäts interna utgifter för t.ex. projektledning, samrådsprocesser, tillståndsgivning samt omkostnader vid förvärvande och försäljning av fastigheter som berörs av stamnätsanpassningen.

Svenska kraftnät ska även ersättas för övriga merkostnader som rör anpassningen. Om anpassningen exempelvis leder till en förtida avveckling av befintlig stamnätsanläggning, ska verket ersättas för detta.

8. LÄNKAR

8.1 Samråd, tillstånd och avtal

Svenska kraftnäts tillståndsprocess finns beskriven på vår webbplats under rubriken Utbyggnadsprocessen. Där finns även samrådsprocessen m.fl. som ingår i utredningsfasen.

www.svk.se/natutveckling/utbyggnadsprocessen

8.2 Tekniska riktlinjer

I Svenska kraftnäts tekniska riktlinjer definieras de tekniska krav som ställs på komponenter i stamnätet och anläggningar som är anslutna till stamnätet. Här finns också riktlinjer för dokumentation, fysiskt skydd, elsäkerhet samt krav på hälsa, miljö och säkerhet när vi bygger ut och underhåller stamnätet.

www.svk.se/tekniska-riktlinjer

8.3 Svenska kraftnäts magnetfältspolicy

www.svk.se/var-magnetfaltspolicy

8.4 Svenska kraftnät - samhällsplanering

www.svk.se/aktorsportalen/samhallsplanering

8.5 Energimarknadsinspektionen - nätkoncession

Anläggningar för överföring av el omfattas av kravet på nätkoncession.

www.ei.se/sv/for-energiforetag/el/Natkoncession

8.6 Elsäkerhetsverket

Elsäkerhetsverkets föreskrifter och allmänna råd om hur elektriska starkströmsanläggningar ska vara utförda.

www.elsakerhetsverket.se/om-oss/lag-och-ratt/foreskrifter-i-nummerordning/elsak-fs-20081

8.7 Förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivning

www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-1998905-om_sfs-1998-905

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk med uppgift att förvalta Sveriges stamnät för el, som omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Vi har också systemansvaret för el. Vi utvecklar stamnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatpolitiken.

SVENSKA KRAFTNÄT

Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel 010-475 80 00
Fax 010-475 89 50

www.svk.se

